היינו דאמר ליה רבן שמעון בן גמליאל אפילו עד עשרה דורות פטורין אלא [א] לרב הונא דאמר לא נחית תנא קמא לדרי מאי אפילו עד עשרה דורות אמר לך רב הונא רבן שמעון בן גמליאל אהעמיד קאי דנחית לדרי: [ב] תא שמע המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים (א) ולדות פטורין וולדי ולדות לא תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא הן וולדותיהן איכא דאמרי הן וולדותיהן פטורין תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא אימא הן וולדות פטור וולדי ולדות חייב: רחל שילדה מין עז כו': אתא רב אושעיא מנהרדעא ואייתי מתניתא בידיה רחל בת עז ועז בת רחל ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין אמר ליה רב הושעיא לרבה כי עיילת לקמיה דרב הונא בעי מיניה ר' מאיר מיחייב למאי אילימא לבכורה ולית ליה לרבי מאיר [1]אך בכור שור [ג] [א]עד שיהא הוא שור ובכורו שור אלא לראשית הגז ולית ליה הא [ד]דתנא דבי רבי ישמעאל [ב]כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז שנאמר [2]ומגז כבשי יתחמם אמר ליה ניחזי אנן הכא במאי עסקינן ברחל שילדה מין עז ואביו תייש ובחוששין לזרע האב לענין אותו ואת בנו קמיפלגי דר' מאיר סבר [ה]חוששין לזרע האב ורבנן סברי אין חוששין לזרע האב אי הכי ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא בפלוגתא דחנניה ורבנן אלא לעולם לבכורה והכא במאי עסקינן ברחל בת רחל בת עז מר סבר זיל בתר אימיה והאי לאו נדמה הוא ומר סבר זיל בתר אימיה דאימיה והאי נדמה הוא ואיבעית אימא ברחל בת עז בת רחל מר סבר חוזרה שיוות למקומן ומר סבר לא חוזרה שיוות למקומן רב אשי אמר כגון שיש בו מקצת סימנין [ו]ומאן חכמים ר"ש דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו: אמר רבי יוחנן מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה מאי טעמא אמר קרא [3]אחד המיוחד ובא מששת ימי בראשית [ז] והא מהכא נפקא מהתם נפקא [4]שור או כשב [ה]פרט לכלאים או עז פרט לנדמה צריכא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ היכא דלא נחת לדרי אבל היכא דנחת (ב) אימא לא ואי מהכא הוה אמינא ה"מ לגבי קרבן חובה אבל נדבה לא צריכא אמר רבי אחא בר יעקב הכל מודים [ד]דאין לוקין על צמרו משום כלאים שנאמר [5]לא תלבש שעטנז [ח]מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב פפא הכל מודים [ה]שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה [ט] אמר רב נחמן בר יצחק הכל מודים [ו] שאין צמרו מטמא בנגעים שנאמר [6]בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אמר רב אשי אף אנו נאמר [ז]הדלה הגפן על גבי תאינה יינו פסול לנסכים מ"ט [7]זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו מתקיף לה רבינא הדלה פשתן על גבי היגא ה"נ דלישתני א"כ לא מצית אמרת מה פשתן שלא נשתנה דהא פשתן נמי משתני א"ל זה נשתנה ריחו וזה לא נשתנה ריחו: **מתני'** רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת [ח]רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר [8]הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם [י]אלא אחד לו ואחד לכהן ר"ט אומר הכהן בורר לו את היפה ר"ע אומר משמנין ביניהן והשני ירעה עד שיסתאב וחייב

היינו דקאמר רשב"ג. לא אמרת שתי דורות למטה מאלן ברזל ותו לא ואנא אמינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין. והוא הדין טפי מעשרה אלא כי האי מינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) גם דור עשירי והן אסורין לעולם. אצטריך(ח) למיתני הכי דאם הוי תני אפילו (ג) (ט)ולדי ולדות פטורין הוה אמינא הני הוא דפטר רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי דשמעינן ליה לתנא קמא דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש נולדו ומחייב בולדי [ולדי] ולדות לאת ולדן לכהן הכי נמי לרשב"ג אע"ג דפטר (י)בולד ולדי בחד דרא טפי מחייב: **אלא לרב הונא דאמר לא נחת תנא קמא.** למיפטר דרי דלא פטר אלא ולדות של צאן ברזל הואיל ואלו מבהמותיו ממש של עובד כוכבים למה ליה לרשב"ג למימר עד עשרה דורות לימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש יאלו הוא הדין נמי עד עשרה דורות: **אהעמיד קאי.** שהעמיד ולדות תחת אמותיהן קאי דנחת תנא קמא למיפטר דרי: **אימא הן** (ד) **וולדות.** דמשמע תרי דרי הן הולדות וולדות אחרים: **אימא הן וולדות.** כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא (ה) וולדות: **מגז כבשי יתחמם.** אלמא בת חימום קרי גז דלא בת חימום לא קרי גז והך עז בת רחל למרה קשה דלמר עזים קשה הוא: **חוששין לזרע האב.** אם שוחט האב והבן ביום אחד (ו) והילכך רבי מאיר מחייב אם שחטו(כ) וכמו חייב הואיל וזה דומה לו: **אין חוששין.** (ל) בעז בת עז(מ) ושחט אותה ואת אביה ביום אחד: **כי היכי דפליגי חנניה ורבנן.** בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף עח:) דחנניה מחייב וחכמים פוטרין: **ברחל בת רחל**(נ). וגבי עז בת רחל עז בת רחל מיירי: **ואב"א ברחל בת עז בת רחל.** ומדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה בת רחל: **ר"מ מחייב.** ליתנן לכהן דחזרה שיות למקומן ולא נדמה הוא והך רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקנה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר: **מודה ר"מ.** אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בעינן שיהא ממשפחת עזים מששת ימי בראשית: (י) **ה"מ דלא נחית לדרי.** כלומר דאינו נדמה (ס)לעז אם אמו אלא לאמו (ע)גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו אבל היכא דנחת לדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דדמי לאמו אלא לגבי אם אמו הוי נדמה אימא לא קמ"ל אחד דבעינן מיוחד מששת ימי בראשית: **ואי מהתם.** דאי כתב אחד ולא כתב (ז) עז הוה אמינא הני מילי דנדמה פסול לקרבן חובה כגון שעיר מוסף דראש חדש דחובה הוא אבל לקרבן נדבה ליתכשר. האי דנקט שעיר ראש חדש הוא הדין לשעירי רגלים דכתיב בהן אחד [במדבר כח, כט] אלא קמא דכולהו נקט: **על צמרו.** של שה שאינו מיוחד שה לדורותיו: **מה זבח שלא נשתנה.** דהא נדמה פסול לקרבן: **אלא מעתה** (ז) משום דהדלה על גבי תאינה משנת ליה שינוי: **זה נשתנה ריחו.** יין של אותו גפן: **מתני' הזכרים.** משמע שנים: **א"א לצמצם.** שיצאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו: **ור"ט.** מפרש וקאמר בורר את היפה. מפרש בגמ' (יח.) טעמא: **משמנין ביניהם.** מפרש בגמרא (שם) דכהן נוטל כחוש: **והשני.** שנשאר לישראל ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הילכך אינו נשחט תמים. ובאותו של כהן לא אצטריך למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא בו מום דבזמן הזה מיירי א"נ בזמן הבית מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך (ח) נמי יאכל במומו. והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דבעי למימר וחייב במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין בפרק הזרוע והלחיים (דף קלג.) הילכך תנא כולה מתניתין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו:

וחייב

ולית ליה הא דתנא ר' ישמעאל כבשים שצמרן קשה כו'. לא הוה מצי למיפרך דלימעט עז בת רחל מקרא דממעטין (חולין דף קלז.) שער עזים מלעמוד ולשרת דבעינן דבר הראוי לשירות ולאפוקי עולה של עזים דדילמא כיון דהוי ממין הראוי לשירות שהיא בת רחל סגי בהכי: **ברחל** שילדה מין עז ואביו ת"יש. והא דנקט מין עז לרבותא דאע"ג דהועיל זרע האב לשנות הולד למין עז כמותו אפילו הכי לא חיישי רבנן לזרע האב ומיהו (ש)דפריך ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא לא חייש לרבותא זו: **בשעיר** של ראש חדש. קמא נקט וה"ה שעירי רגלים דהכי נמי כתב בהו אחד:

זכר

מסורת הש"ס

א) [לעיל ה: וש"נ], ב) חולין קלה., ג) [חולין עט.], ד) [עירובין סג. וש"נ], ה) [לעיל יב. וש"נ], ו) [נזיר ופסחים וגו'], ז) [לעיל ט.], ח) ולאצטריך ל"ק, ט) ולדי ולדי ולדות ל"ק, י) נ"ל בולד ולדי ולדות, כ) שחט אותו ל"ק, ל) נ"א תייש וגי' ל"ק בחד, מ) בת עז ל"ק, נ) נ"א לגד, ס) ואמו גופה ל"ק, ע) הלי דפריך ל"ק.

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים הן ולדות וכו' אימא הן ולדותיהן פטורין איכא דאמרי: (ב) שם דנחת לדרי אימא לא: (ג) רש"י ד"ה היינו דקאמר וכו' דאם הוה תני אפילו ולדי ולדי ולדות פטורין ה"א הני הוא דפטר רשב"ג טפי: (ד) ד"ה אימא הן ולדותיהן דמשמע: (ה) ד"ה אימא הן וכו' ולא תימא הן ולדותיהן: (ו) ד"ה חוששין וכו' ביום אחד ר' מאיר מחייב והילכך אם שחטה ואת אביה חייב: (ז) ד"ה ואי מהתם וכו' כתיב או עז: (ח) ד"ה והשני שנשאר וכו' ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו והאי דנקט:

* * *

מוסף רש"י

אך בכור שור עד שיהא כו'. דמתמלי למיכתב אך שור כשב ועז, דהא עניינא בבכור קמיפסקי, דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט כסולהו בכור, שמע מינה עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר (לעיל ה:). **כבשים שצמרן קשה.** כגון שהיו משונים מאלו כבשים (חולין קלו:). **ומגז כבשי יתחמם.** לא מיקרי גז אלא בר חימום (שם). **פרט לכלאים.** מן הסוס ומן הכבש (נדה מא.) בן רחל ותייש שפסול לקרבן. ומריבויא דלאו דבית ליה (חולין לח:). **שניהם לכהן.** דאפשר לצמצם שמניקין יצאו כאחד ופטרו בכורות (לעיל ט.). **וחכ"א אי אפשר לצמצם.** ולאלת שניהם כאחד, אלא אחד יצא ראשון ופוטר את הרחם והשני חולין, ומשום דלא ידיע הי מינייהו הוי תרוייהו ספק בכורות ונותן אחד לכהן והשני ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעל הבית (יבמות יט.).

* * *

רבינו גרשום

דורות פוטר ושלישי מחייב אסטר הכי נקט רשב"ג נמי לשון רוב דורות: אלא לרב הונא דאמר. דלא פטר תנא קמא אלא חד דור ושני לאלתר חייב למה ליה למימר עד עשרה לימא שני נמי פטור: אהעמיד ולדות קאי. דנחית לדרי ושני דורות פוטר הילכך אמר הוא עד עשרה דורות נמי פטור: תיובתא דרב הונא. דהכא משמע כדרב יהודה: אימא הן ולדות פטורות. כלומר הן ולדות ראשונות ולא יותר: רחל שילדה מין עז פטורה דנדמה הוא: עד שיהא שור ובכורו שור פרט לנדמה: כבשים שציפרן קשה כגון רחל (כתנא) שציפורה דומה לצמר עז שהוא קשה וכל שכן עז בת רחל שפטור דלאו בר חימום הוא: ניחזי אנן במאי הילכתא מחייב ר' מאיר: ואביו תייש. ושחטו עם אביו ביום אחד: ר' מאיר מחייב דחייש לזרע האב וחשיב נמי אותו ואת בנו אע"ג דאין בנו ברוך אחריו הואיל ודומה לאביו: ורבנן. פטרי דבתר אמו שדי ליה ולא דמי לאמו: אי הכי. דבהכי פליגי בחוששין לזרע האב ליפלגו נמי בעלמא (נפיק) בפרק אותו ואת בנו היכא דפליגי חנניא ורבנן בהא מילתא: ואיבעית אימא. לעולם לבכורה וברחל בת עז ואותה עז בת רחל. ר' מאיר מחייב סבר אע"ג דרחל בת עז נדמה היא כיון דוקינתה רחל הויא חזרו שיות למקומן ובעל האמצעי וחשיב כמו הוא כבש ובכורו כבש וחייב בבכורה. ורבנן סברי כיון דהוי נדמה לא אמרינן חזרו שיות למקומן: כגון שיש בו מקצת סימנין. דומה לאמו ר' מאיר דמחייב כסתם מתניתין וחכמים דפטרו ר' שמעון היא דבעי ראשו ורובו: שעיר בן שעירה לעולם דכתיב אחד כלומר המיוחד ובא מששת ימי בראשית שלא היה לו מעולם אם ממין אחר: צריכי. תרוייהו דאי מהתם מאו עז פרט לנדמה הני מילי דפסול היכא דלא נחית לדרי למשפחתו שלא חזר מינו למקומו שהוא כשב בן עז בן עז לעולם משום הכי הוי נדמה: אבל היכא דנחית לדרי. כשב איכא לא ליהוי נדמה וליתכשר לשעיר ר"ח קמ"ל אחד המיוחד: ואי. אשמעינן אחד הוי אמינא הני מילי דפסול נדמה כגון בקרבן חובה דומיא דשעיר ר"ח דהוי חובה אבל בנדר ונדבה לא קמ"ל שור או כשב דמיירי בנדר או נדבה: הכל מודים. אפילו לר' מאיר דמחייב דאין לוקה על צמרו משום כלאים אי לבשיה בהדי פשתן: אף נסכים שלא נשתנו והני יש להן ריח תאינה. אלא מעתה אי ע"י דלויי קא חשיב שינוי בפשתן נמי יכיל למיהוי שינוי ע"י הידלה ומפרכי כל הני שמעתתא דרב אחא ורב פפא ורב דהא אשכחן דפשתן נמי נשתנה אלא ש"מ דדילוי לא הוי שנוי: לעולם דילוי הוי שינוי ודלמא דיין הוי שינוי ריח שנשתנה ריחו ושינוי ריח פסול לנסכים אבל דלוי דפשתן לא הוי שינוי דלא איכפת לן בשינוי ריחו: שניהם לכהן. דאפשר לצמצם דיצאו שניהם כאחת: ר' טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. כדמפרש בגמ' דההוא דבריא נפיק ברישא: ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן. פי' איזה מהן שנוטל המוטב יפרע לחבירו חצי מה ששוה יותר מחבירו: והשני. שביד ישראל ספק בכור הוי ירעה עד שיסתאב כלומר שאין

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ב מהל' בכורות הל' ו סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף ה:

לט ב מיי' פ"י מהלכות בכורים הלכה ד טוש"ע י"ד סימן של"ג סעיף ב:

מ ג מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הל' ה:

מא ד מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה ב:

מב ה מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה א:

ו [מיי' פי"ג מהלכות טומאת צרעת הל' ג]:

מג ז מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"י:

מד ח מיי' פי"ב מהלכות בכורות הל' א סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שיח סעיף א:

* * *

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ: במדבר יח יז
2. אִם לֹא בֵרְכוּנִי חֲלָצָו וּמִגֵּז כְּבָשַׂי יִתְחַמָּם: איוב לא כ
3. וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיְיָ עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: במדבר כח טו
4. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא כב כז
5. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יא יב
6. וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: ויקרא יג מז
7. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיְיָ עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: ויקרא כג לז
8. וְהַעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ: שמות יג יב

* * *

שיטה מקובצת

א) אלא (אמר) רב הונא דאמר וכו' נ"א בס"י אלא לרב הונא לימא אפי' ולדי ולדות פטור למה ליה למימר עד עשרה דרי אמר לך: ב) ת"ש המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן פטורין ולדי ולדות חייבים תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה אימא [הן ולדותיהן] (הולדות) פטורין ומתני' קא פריך לרב יהודה ורב יהודה מתרצה לטעמיה ואי"ד דה"ג במתני' בחריא כר"י ופרכינן מניה לרב הונא והוא מתרץ לה לנפשיה. גליון וז"ל הרא"ש ז"ל ת"ש המקבל צאן ברזל הן ולדותיהן פטורין ברייתא היא דבמתניתין לא קתני הן קשיא לרב יהודה דמשמע הן הולדות עצמן ומשני הן ולדות פטורין בתרי ודיין דמשמע הן הולדות ולדותיהן פטורין דולדי חשיבי כהן עצמן ולאי"ד דפריך לרב הונא גרס הן ולדות בתרי ודיין ומשני הן ולדותיהן ע"כ: ג) והא מהכא נפקא וכו' נ"א בקצת ס"י אי הכי נדמה דמעיט רחמנא דכתיב שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה למה לי צריכא דאי כתב או עז פרט לנדמה ה"א ה"מ היכא דנדמה הוא ופסול אבל מיוחד מששת ימי בראשית לא קמ"ל אחד ואי כתב רחמנא אחד הו"א ה"מ אחובות אבל בנדר ונדבה לא פסל נדמה כתב או עז פרט לנדמה: ד) אר"נ בר יצחק הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים וכו' מהאי דרשה ממעט בתו"כ דבגד צבוע אינו מטמא בנגעים דמה פשתן שאין צבוע דסתם פשתן לבן אף צמר וכו' וא"ת אמאי לא דרשו הכי גבי כלאים כדאמרינן אין בצמרו משום כלאים וי"ל דאך צמר ופשתים דנגעים יתירה הוא ולכך דרשינן מניה שלא נשתנה אלא הך דכלאים לאו יתירה הילכך לא נאמר הך דרשא מה פשתן שלא נשתנה וכו' דמסתבר טפי למעט כלאים וכו'. תוס' חיצוניות: ה) אין חוששין לזרע האב והיכא חייב קרא היינו היכא דשחט האם בעלמא כי היכי וכו': ו) היכא דנדמה דהוא גופיה אינו דומה לאמו ואית ספרים דגרסי' בהו ה"מ: ז) אלא מעתה וכו' חשבת ליה שנוי בפשתן נמי מצי למהוי שנוי ע"י הדלאה ומפרכן כל הני שמעתתא דרב אחא ודרב פפא דהא אשכחן נמי בפשתן דנשתנה אלא מדקאמר מה פשתן שלא נשתנה ש"מ דדלוי לא הוי שנוי: